

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

РИЖИКОВА Наталія Іванівна

УДК 338.443 : 330.341.1

**ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИЙ РОЗВИТОК
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОБ'ЄДНАНЬ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ,
ПРАКТИКА**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
МАРЕНИЧ Тетяна Григорівна,
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка,
завідувач кафедри обліку та аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
академік НААН України
МАЛІК Микола Йосипович,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН України, головний науковий співробітник відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції;
доктор економічних наук, професор
ВИТВИЦЬКА Ольга Данилівна,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
завідувач кафедри публічного управління та менеджменту інноваційної діяльності;
доктор економічних наук, професор
СВИНОУС Іван Вікторович,
Білоцерківський національний аграрний університет, завідувач кафедри обліку і оподаткування.

Захист відбудеться «07» червня 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.832.02 у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, читальний зал.

Автореферат розісланий «07» травня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Гацько А.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах посилення дефіциту інвестиційних ресурсів, які дозволили б нарощувати ринкову вартість суб'єктів економічних відносин, передусім, сфери виробництва, одним з довгострокових акумуляторів та інструментом реалізації механізмів стабілізації та забезпечення розвитку є інноваційна орієнтація їх інвестиційної діяльності. Від того, наскільки успішно функціонує механізм інвестування підприємств, сьогодні багато в чому залежить швидкість комерціалізації нових перспективних наукових ідей і технологічних розробок, а, отже і конкурентоспроможність підприємств, в цілому. Зокрема, потребують наукової розробки проблеми стратегічного управління інвестуванням підприємств агропромислового виробництва, розробка концептуальних засад, дослідження механізмів інвестування інноваційної діяльності підприємств та її складових.

Сучасні тенденції міжнародної економічної інтеграції вимагають зростання інвестиційного потенціалу підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Втім, на фоні несприятливого клімату в сфері банківського кредитування, загальноекономічної нестабільності, яка не сприяє притоку прямих інвестицій, особливого значення набувають альтернативні джерела залучення інвестиційних ресурсів, зокрема, венчурне інвестування. Слід зазначити, що розвиток останніх потребує чіткої інноваційної спрямованості використання інвестиційних ресурсів, яка передбачає створення стійких конкурентних переваг, здатних забезпечити швидку окупність інвестицій.

Проблеми формування інвестиційних потоків знайшли висвітлення у наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, можна зазначити роботи О. Амосова, В. Андрійчука, О. Витвицької, М. Дем'яненка, О. Зальотова, І. Дахно, О. Іваницької, О. Красноруцького, М. Клапківа, І. Крюкової, Ю. Лупенка, М. Маліка, В. Мартиненка, В. Онегіной, А. Пересади, І. Свиноуса, О. Чечелюка, Б. Язлюка. Проте, проблемні питання інноваційно-орієнтованого розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва потребують подальших наукових досліджень та пошуку шляхів їх вирішення.

Зокрема потребують наукової розробки проблеми генерування та імплементації інвестиційних стратегій суб'єктів агропромислового виробництва, розробка концептуальних засад побудови та функціонування механізмів управління інноваційно-інвестиційним розвитком, інституційного регулювання інвестиційних процесів в підприємствах та об'єднаннях. Вказане обумовлює актуальність дослідження, ідентифікацію його мети, завдань та предметно-об'єктної сфери.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у межах комплексної науково-дослідної роботи Харківського національного технічного університету сільського

господарства імені Петра Василенка згідно тем «Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0111U005203, 2011-2015 рр.) та «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.). Авторський внесок в їх розробку полягає в обґрунтуванні механізмів управління інноваційною орієнтацією інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Мета і задачі дослідження Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних і методичних основ інноваційної орієнтації розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- визначити і поглибити понятійно-категоріальний апарат теорій економіки та управління підприємствами і теорії інноваційно-інвестиційного розвитку;

- обґрунтувати сучасні наукові підходи до дослідження інвестиційних процесів в діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва;

- окреслити принципи та особливості формування ринку інвестиційних ресурсів аграрної сфери;

- ідентифікувати атрибути імплементації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку підприємств та об'єднань агропромислового виробництва;

- узагальнити теоретико-методологічні положення щодо формування механізму інвестування інноваційної діяльності підприємств агропромислового виробництва;

- обґрунтувати типологію форм та структури інвестицій та архітектура механізмів інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу;

- ідентифікувати складові інституційного забезпечення інноваційної орієнтації розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва;

- визначити сучасний стан та тенденції функціонування і розвитку ринку інвестиційних ресурсів агропромислового виробництва;

- оцінити динаміку результатів та економічної ефективності інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва;

- визначити тенденції розвитку прогресивних форм інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу;

- обґрунтувати механізм формування ринку інвестиційних ресурсів суб'єктів агропромислового виробництва;

- визначити концептуальні засади інноваційної орієнтації інвестиційної

діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва;

- розкрити сутнісні характеристики та визначити напрями удосконалення інтеграційних механізмів розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва;

- окреслити напрями розвитку інститутів спільного та венчурного інвестування суб'єктів агробізнесу;

- визначити підходи щодо інструментального супроводження стратегічного та ризик-менеджменту інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності суб'єктів аграрної сфери;

- обґрунтувати прогресивні стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Об'єктом дослідження є процес управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні та прикладні засади, механізми розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва та їх об'єднань.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. При формуванні понятійно-категоріального апарату використовувалися методи аналізу та синтезу, узагальнення та наукової абстракції. Аналіз підходів до розуміння сутності венчурного інвестування, його складових здійснювався із використанням діалектичного і системно-структурного методів. Застосування історико-логічного методу, індукції та дедукції дало змогу дослідити генезис теорії економіки та управління підприємствами, чинники розвитку інвестування підприємств. Під час дослідження сучасного стану інноваційно-інвестиційної діяльності застосовано розрахунково-аналітичні методи спостереження, вимірювання, аналізу й порівняння. Системно-функціональний метод застосовувався при оцінці ризиків інвестиційної діяльності та складових стратегії розвитку підприємств агропромислового виробництва. Також використовувалися евристичні методи, а також методи логічного узагальнення, моделювання та екстраполяції.

Статистичну і фактологічну основу дослідження становили нормативно-правові та законодавчі акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, матеріали інформаційно-аналітичних бюлетенів, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та прикладних засад інноваційно-орієнтованого розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. До основних результатів дослідження, що відображають його наукову новизну належать такі:

вперше:

- обґрунтовано концептуальні положення генерування та імплементації стратегії розвитку підприємства, які передбачають розгляд інноваційної та

інвестиційної стратегії в якості складових загальної стратегії підприємства, її підпорядкованість загальнокорпоративній та бізнес-стратегії підприємства або об'єднання та узгодження з фінансовою, маркетинговою та всіма іншими функціональними стратегіями підприємства, а також її конкретизацію в наборі стратегічних рішень, які охоплюють технологічний, ресурсний, організаційний та інші аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства з метою створення стійких конкурентних переваг;

– сформовано концептуальну основу виміру та розроблено алгоритм управління ризиками у напрямі підвищення ефективності реалізації стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва на основі ідентифікації ризикоутворюючих факторів, оцінки ризиків авансування капіталу, розробки карт ризиків, розробки заходів з мінімізації наслідків від настання ризиків, моніторингу ризиків, внесення змін до стратегії, на основі якого запропоновані методичні підходи до оцінки ризиків інвестиційної діяльності за сформованими групами ризиків, сферами їх виникнення та етапами реалізації проектів, що в сукупності дає змогу потенційним партнерам або учасникам отримувати інформацію для прийняття рішення щодо доцільності участі у проекті та заходів із захисту від можливих фінансових втрат;

– обґрунтовані процедури інструментального супроводження стратегічного та ризик-менеджменту інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва шляхом розроблення її моделі, яка, передбачає виокремлення науково обґрунтованих, взаємопов'язаних етапів і процедур з прямими та зворотними зв'язками, що сприятиме комплексному обґрунтуванню змін параметрів розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності для забезпечення ефективного функціонування підприємств;

удосконалено:

- наукові положення щодо формування структурних характеристик системи інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва за рахунок її декомпозиції на підсистеми забезпечення (нормативно-правове забезпечення; фінансове; інституціональне; інформаційне забезпечення) та регулювання (державне регулювання та ринкове саморегулювання), що поєднані між собою системоутворюючими зв'язками з подальшою конкретизацією напрямів та підходів до протікання та розвитку інвестиційних процесів;

- інструментарій прогнозування тенденцій розвитку фондів інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва з використанням економетричних моделей;

- механізми взаємодії інститутів спільного інвестування та держави в рамках реалізації інноваційних проектів підприємств та об'єднань з метою активізації процесів створення горизонтально- та вертикально-інтегрованих структур агропромислового виробництва;

дістало подальшого розвитку:

- наукове тлумачення змісту понять «система інвестування підприємств агропромислового виробництва», «інноваційна орієнтація інвестиційної діяльності», «інноваційно-орієнтований розвиток інвестиційної діяльності підприємств», що дають змогу підвищити рівень наукової обґрунтованості системи розвитку інвестування підприємств агропромислового виробництва та конкретизувати її завдання;

- концепція розвитку інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, що є передумовою визначення основних пріоритетів і напрямів стратегічного управління підприємствами та об'єднаннями і включає такі елементи, як: визначення основних термінів; мета та напрями розвитку інвестування; фінансове забезпечення; очікувані результати;

- науково-методичні підходи до систематизації та ранжування факторів, які впливають на розвиток інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва, що дозволило виокремити ті з них, які найбільше його стимулюють, чи навпаки, обмежують при розробці заходів щодо стимулювання інвестування як важливого чинника розвитку інноваційної діяльності підприємств, підвищення ефективності використання їх економічного потенціалу;

- ідентифікація умов функціонування та розвитку інноваційної діяльності підприємств агропромислового виробництва шляхом ефективної організації інвестування проектів, що впроваджуються, на основі створення розгорнутої фінансової, організаційної та інформаційної інфраструктури інноваційної діяльності, яка включає державні та приватні інститути фінансування, інститути розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва;

- концептуальні підходи до формування та реалізації механізму підвищення ефективності інвестування інноваційних проектів підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, які ґрунтуються на використанні комплексу методів оцінки (договірний; метод мультиплікаторів; метод визначення внутрішньої норми прибутковості; венчурний метод; метод дисконтованого грошового потоку; метод порівнянних оцінок), та дозволяють визначати як поточну вартість підприємства, так і планований прибуток, що забезпечує підвищення фінансової стійкості, зниження ризику інвестування інноваційних проектів, розширення можливостей залучення нових джерел інвестицій, задоволення вимог інвесторів.

Практичне значення отриманих результатів. Практична цінність роботи полягає в обґрунтуванні пріоритетів розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Пропозиції та рекомендації автора використовуються в практичній роботі Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 06-08-07-62 від 18.11.2017 р.), ТОВ «Профагро» (довідка № 55 від 10.05.2017 р.), ТОВ «Маяк» Харківського

району Харківської області (акт про впровадження від 23.05.2017 р.), ТОВ «Відродження» Харківського району Харківської області (довідка № 18 від 12.06.2017 р.) та ТОВ «Агрофірма ім. Гагаріна» Зміївського району Харківської області (довідка № 139 від 21.11.2017 р.), а також у навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (довідка № 05-367 від 30.11.2017 р.)

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, в дисертації використовувалися тільки ті ідеї і положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися і обговорювалися на конференціях, семінарах, нарадах, серед яких найбільш важливими були: «Аграрна наука та освіта поділля» (м. Кам'янець-Подільський, 2017), «Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах» (м. Херсон, 2017), «Економічна кібернетика: аспекти становлення і розвитку електронної економіки» (м. Дніпро, 2017), «Актуальні проблеми розвитку сучасної науки» (м. Полтава, 2017), «Маркетингові інновації в освіті, туризмі, готельно-ресторанній, харчовій індустрії та торгівлі» (м. Харків, 2017), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2017), «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: стан та перспективи» (м. Одеса, 2017), «Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку» (м. Харків, 2017), «Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва» (м. Харків, 2017), «Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки» (м. Полтава, 2017) та інших.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 47 наукових праць (40 одноосібних) загальним обсягом 32,3 друк. арк., в тому числі: 1 одноосібна монографія та 2 колективні монографії, 24 наукові статті у фахових виданнях з економічних наук, 5 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 1 стаття у науковому періодичному виданні, яке індексується в наукометричній базі Scopus, 14 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій та інших виданнях.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 405 сторінок, в тому числі 362 сторінки основного тексту. Робота містить 45 таблиць, 10 рисунків, 3 додатки та список використаних джерел із 275 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади імплементації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку підприємств та об'єднань агропромислового виробництва» розглянуто генезис понятійно-

категоріального апарату досліджень інноваційно-інвестиційної діяльності, визначено критерії ідентифікації підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, як суб'єктів аграрного бізнесу, визначено принципи та особливості формування ринку інвестиційних ресурсів аграрної сфери, а також атрибути інвестиційно-інноваційної моделі розвитку підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Під час узагальнення теоретичних засад інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва з'ясовано, що ця проблема залишається недостатньо дослідженою з позиції економічної теорії та теорії управління підприємствами. Зазначеним актуалізується потреба розробки та реалізації (на основі удосконалення науково-методологічних засад) відповідної стратегії та її запровадження у практику їх менеджменту.

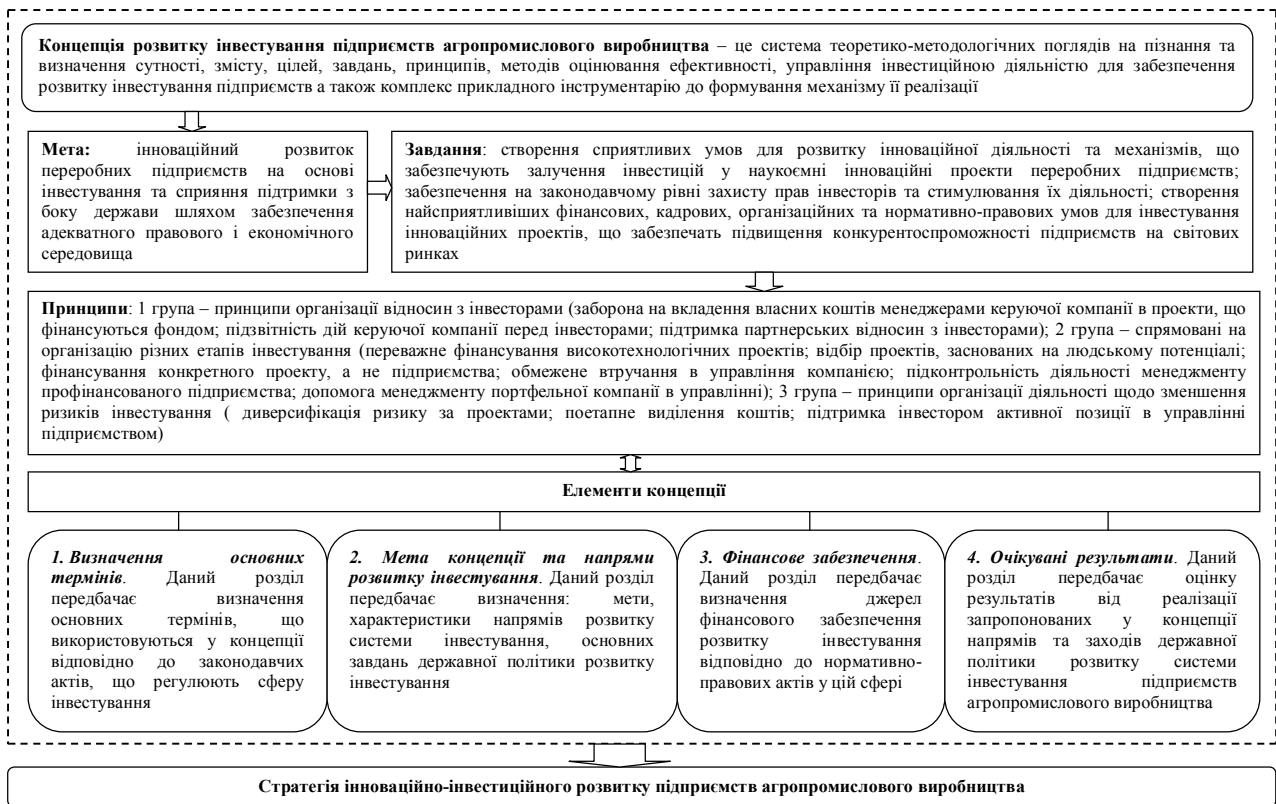
Здійснена систематизація теоретичних підходів до розуміння природи, змісту та сутності вихідних понять сформувала необхідне підґрунтя для авторського трактування низки ключових, у межах цього дослідження, категорій і понять, серед яких: 1) система інвестування підприємств агропромислового виробництва – це цілісна, впорядкована сукупність підсистем, взаємопов'язаних етапів, методів і засобів, заходів економічного та організаційного характеру, що направлені на інвестиційне забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку цих підприємств; 2) державна підтримка інноваційно-інвестиційного розвитку – це складова системи управління економікою підприємств, що об'єднує сукупність заходів держави щодо організації процесу інвестування, відповідно до основних напрямів державної політики, у сфері інноваційної діяльності підприємств; 3) стратегія розвитку інвестування підприємств агропромислового виробництва – це одна з функціональних стратегій підприємства, що представляє собою комплекс взаємозв'язаних рішень щодо того, як з технологічної, економічної, організаційної та ресурсної точок зору має бути організована нова або впорядкована наявна інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства з метою досягнення ним стійких конкурентних переваг.

Дослідження показали, що основними завданнями реалізації концепції розвитку інвестування підприємств агропромислового виробництва є: створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності та механізмів, що забезпечують залучення інвестицій у наукоємні інноваційні проекти; забезпечення на законодавчому рівні захисту прав інвесторів та стимулювання їх діяльності; створення найсприятливіших фінансових, кадрових, організаційних та нормативно-правових умов для інвестування інноваційних проектів, що забезпечать підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств агропромислового виробництва на світових ринках.

Сутність, зміст та принципи розробленої в дисертації Концепції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств агропромислового виробництва представлено на рис. 1.

Концепція складається із чотирьох етапів, кожен з яких повинен пояснювати терміни, явища, процеси, пов'язані з розвитком системи

венчурного інвестування, зокрема шляхом реалізації запропонованих заходів, що і як буде здійснено і з якими результатами у рамках стратегії розвитку інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Рис. 1. Сутність, зміст та принципи реалізації концепції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств агропромислового виробництва

Основною метою розробки концепції має стати розвиток інноваційний розвиток підприємств та об'єднань агропромислового виробництва на основі активізації інвестиційної діяльності та сприяння підтримки з боку держави шляхом забезпечення адекватного правового і економічного середовища. Система інвестування охоплює не тільки інвестиційні фонди, інвесторів, компанії та підприємства, а й фондовий ринок, ринок інновацій, ринок капіталу. Тому розвиток системи інвестування передбачає забезпечення функціонування фондового ринку, запровадження законодавчих і економічних заходів щодо стимулювання розвитку інституту первинного публічного розміщення акцій на фондовому ринку. Створення структурних елементів фондового ринку – електронних бірж, проведення венчурних ярмарків тощо.

Інвестиційно-інвестиційна діяльність є основою забезпечення стабільного розвитку суб'єктів агропромислового виробництва, підвищення ефективності їх діяльності та конкурентоспроможності. Саме тому розроблені підходи і рекомендації, спрямовані на переосмислення важливості системи інвестування підприємств агропромислового виробництва та стратегії її розвитку.

У другому розділі «**Методологія розвитку інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва**» обґрунтовано методологічні принципи оцінки ринку інвестиційних ресурсів агропромислового виробництва та інвестиційного потенціалу його суб'єктів, виконана типологія форм та структури інвестицій та архітектура механізмів інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, окреслено інституційне забезпечення інноваційної орієнтації розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Змістовний аналіз існуючої системи інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва дозволив виявити проблемні аспекти в її формуванні та функціонуванні: обмеженість у виборі джерел фінансування, серед яких відсутні традиційні для зарубіжних країн суб'єкти ринку капіталу; недостатній рівень капіталізації інвестиційних фондів для фінансування та розвитку високотехнологічних проектів в агропромисловому виробництві; низький рівень комерціалізації інноваційних проектів; недосконала законодавча база захисту прав інвесторів; негнучкість існуючих організаційно-правових форм для інноваційних проектів.

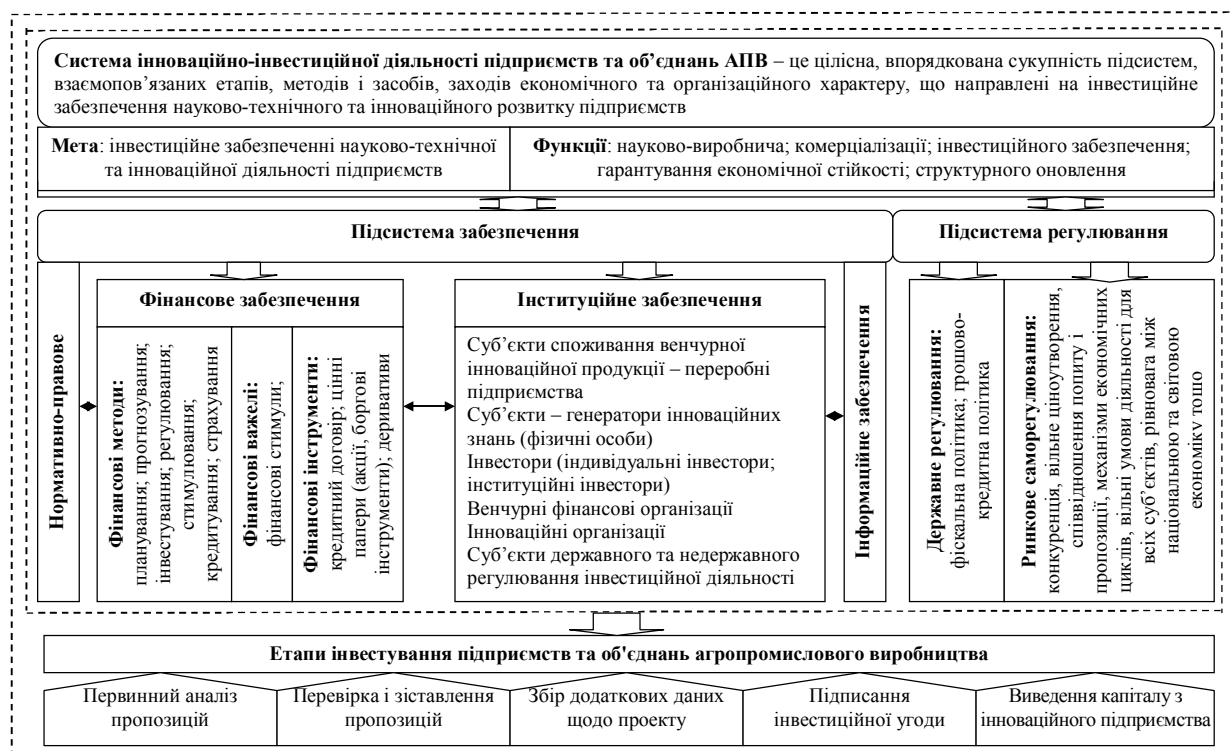
Синтез методологічних підходів до дослідження потенційних можливостей підприємств та об'єднань агропромислового виробництва дозволив автору сформулювати архітектуру системи інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва в частині виокремлення та характеристики її основних елементів, ефективного функціонування яких в єдиній системі сприятиме досягненню поставлених цілей інноваційного розвитку підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Зокрема, виділені такі підсистеми: підсистема забезпечення (нормативно-правове забезпечення; фінансове; інституціональне; інформаційне забезпечення) та підсистема регулювання (державне регулювання та ринкове саморегулювання). Це дало можливість визначити основні шляхи ефективного використання інвестиційних ресурсів в контексті стимулювання покращення інноваційних результатів діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва (рис. 2).

Доведено, що система інноваційної орієнтації розвитку інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва – це цілісна, впорядкована сукупність підсистем, взаємопов'язаних етапів, методів і засобів, заходів економічного та організаційного характеру, що направлені на інвестиційне забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Ідентифікація специфічних функцій системи засвідчила, що вони полягають в активізації і об'єктивізації процесу інвестування.

В роботі обґрунтовано комплекс методологічних завдань в напрямі: класифікації різних за природою факторів і чинників локалізації зусиль суб'єктами системи інвестування та їх цілеорієнтованого впливу на процеси формування, нарощування та раціонального використання інноваційного

потенціалу підприємств; ідентифікації та виокремлення природи певних протиріч в межах сформованої і формалізованої системи інвестування; локалізації суб'єктів вказаної системи, формування мережових та інших новітніх форм організації інвестування.

Обґрунтованість теоретико-концептуальних засад дозволила автору довести методологічно важливі положення щодо ідентифікації об'єктивних вимог до передумов побудови ефективного механізму інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, що передбачає врахування наступних етапів: збір та систематизація вихідних даних; оцінка інноваційних проектів на підставі розрахунку показників комерційної ефективності; визначення узагальнюючого рівня ефективності інноваційного проекту; проведення багатовимірного порівняльного аналізу і відбору найбільш пріоритетних інноваційних проектів на основі його економічних та інших результатів; впровадження найбільш пріоритетного технологічного нововведення в діяльності підприємства.

Рис. 2. Структурна схема базових елементів системи інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва

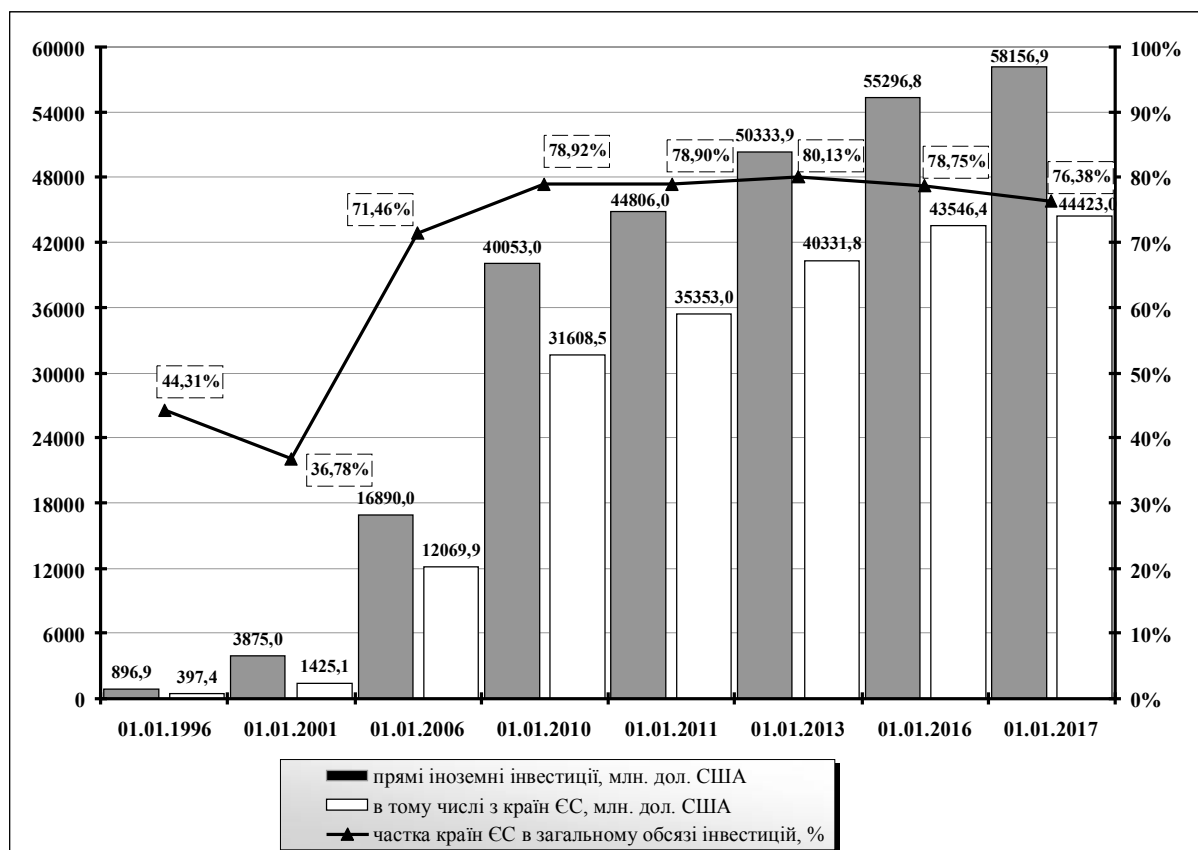
У роботі наголошено, що для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва необхідно вжити комплекс заходів: 1) удосконалити законодавство з регулювання інвестиційних процесів та розробити стратегію розвитку інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, у якій значну увагу

та контроль приділити формуванню та забезпеченню реалізації єдиної державної політики щодо захисту інвесторів, залучення інвестиційних технологій, розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних; 2) переглянути та запровадити схеми податкового стимулювання інноваційної діяльності та запровадити фінансові стимули для інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств; 3) розвивати інноваційну інфраструктуру, важливими елементами якої є технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферту технологій, венчурні фонди та коучинг-центри; 4) створювати необхідні умови для управління ризиками інвестування.

У третьому розділі **«Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу та тенденції розвитку ринку інвестиційних ресурсів»** виявлені тенденції функціонування і розвитку ринку інвестиційних ресурсів агропромислового виробництва, дана оцінка результатів та економічної ефективності інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, ідентифіковані тенденції розвитку прогресивних форм інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу.

Визначення чинників становлення, функціонування та розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва дозволило ідентифікувати такі тенденції: 1) на ринку інвестиційних ресурсів для проектів в сфері агропромислового виробництва відчувається їх дефіцит; 2) рівень розвитку, підготовленості та сприйняття інвестицій об'єктами інвестування потребує суттєвих змін; 3) вітчизняні інноваційні розробки для агропромислового виробництва характеризуються низьким рівнем комерціалізації, більш того, часто є більш затребуваними на зарубіжних ринках інновацій, аніж на вітчизняному; 4) здійснення інституційного впливу на інвестиційні процеси не сприяє посиленню захисту економічних інтересів інвесторів.

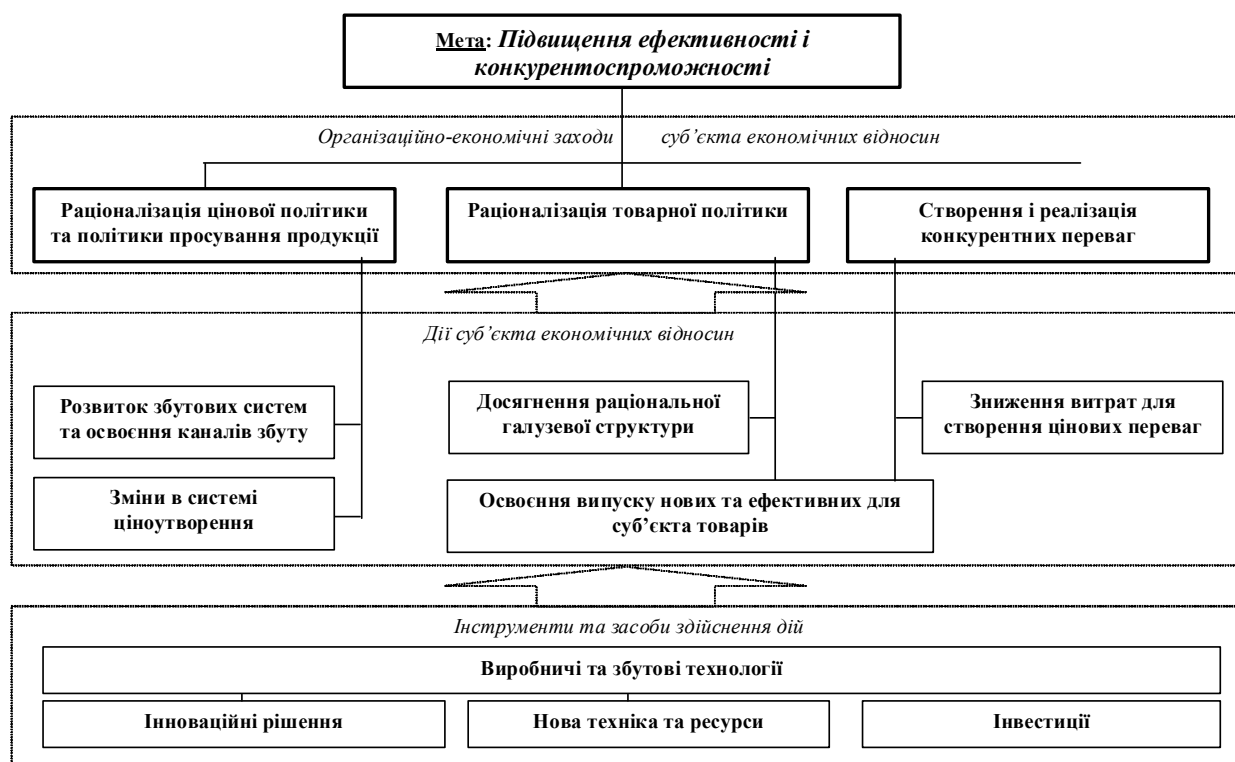
Ключовим джерелом інвестиційних ресурсів лишаються зарубіжні інвестиції, структурно-динамічні тенденції залучення яких представлені на рис. 3. При цьому співставлення продемонстрованих даних з динамікою ефективності діяльності досліджених підприємств свідчить про незначний вплив, а отже недостатній рівень залучення інвестиційних ресурсів з зарубіжних джерел суб'єктами вітчизняного агропромислового виробництва. Слід зазначити, що інвестування призводить до прискореного розвитку того чи іншого напрямку економічної діяльності або напрямку спеціалізації суб'єкта лише в умовах створення конкурентних переваг на виробничій або збутовій стадіях циклу виробництва та реалізації продукції. В свою чергу, для потенційного інвестора майже неважливо за рахунок чого вказані переваги будуть сформовані або реалізовані, адже авансування капіталу в реалізацію проектів створення нових виробництв, освоєння нових видів продукції, вдосконалення технологій виробництва та збуту або модернізацію існуючих підприємств має на меті повернення авансованих коштів разом із прибутком, розмір якого покриває ризики та забезпечує адекватну вигоду.

Рис. 3. Структура залучення іноземних інвестицій вітчизняними підприємствами та об'єднаннями агропромислового виробництва

Необхідність вирішення проблем інноваційно-інвестиційного розвитку передбачає розробку, обґрунтування та імплементацію стратегії інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва (рис. 4). Така стратегія має передбачати акумулювання інвестиційних ресурсів, які є обмеженими, та їх спрямування в реалізацію найбільш ефективних та привабливих інноваційних проектів, які здатні створювати для підприємств стійкі конкурентні переваги та, відповідно, суттєво підвищувати ефективність їх діяльності.

Відповідно, при стратегічному плануванні інвестиційної діяльності доцільно формувати дієздатні системи відбору інноваційних проектів. Останнє передбачає ідентифікацію критеріїв відбору проектів на основі врахування інноваційно-наукових, екологічних, економічних, організаційних та фінансових факторів, які враховують вплив результатів проекту на діяльність підприємств та об'єднань. Питома вага кожного критерію визначена на підставі суб'єктивної оцінки їх важливості при відборі проектів з урахуванням особливостей розвитку підприємств, на яких вони реалізуються. Такий підхід, поряд з забезпеченням достовірності оцінок, дозволяє опосередковано визначати ключові мотиви інвесторів при розміщенні коштів в тих чи інших проектах.

Рис. 4. Імплементация концепції інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва

На основі застосування методу експертних оцінок автором виокремлено коло чинників, які в найбільшій мірі стимулюють (табл. 1), чи навпаки, обмежують (табл. 2) розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Чинники проранжовано за максимальним значенням середньої величини в балах (M_j), середньої ваги (W_j) та мінімального значення середнього рангу (S_j).

Проранжовані чинники характеризують міру зниження рівня впливу кожного з них на інтенсивність та ефективність розвитку інвестування підприємств та об'єднань. Ранжування чинників дозволило визначити пріоритетні заходи щодо удосконалення управління органами влади розвитку та стимулювання інвестиційної діяльності, як важливого чинника активізації інноваційного розвитку.

У контексті ресурсно-функціонального забезпечення інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва актуалізується необхідність формування механізму ефективності інноваційно-орієнтованого інвестування. Принципами оцінки ефективності інвестування інноваційних проектів є: врахування етапу життєвого циклу інноваційно-інвестиційного проекту; аналізу та оцінки стратегічних альтернатив інноваційного розвитку; врахування показників грошових потоків та фактора часу; максимізації економічного ефекту; оцінки ризиків реалізації проекту. Дослідження показали, що з урахуванням тривалості реалізації інвестиційних проектів в агропромисловому виробництві особливої актуальності набуває

застосування методів оцінки ефективності інвестицій, які ґрунтуються на теорії часової вартості грошей. В свою чергу, оцінка економічної ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності потребує поєднання вказаних методів з алгоритмом оцінки інвестиційного та результативного потенціалів інноваційних рішень.

Таблиця 1

Оцінка факторів стимулювання розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва

Фактори, що стимулюють розвиток венчурного інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва	Середнє значення		
	балу $\bar{M}_j$	рангу $\bar{S}_j$	ваги $\bar{W}_j$
Заходи державної політики: фінансова допомога інвестиційним фондам при здійсненні інвестування інноваційних проєктів; фінансова допомога підприємствам у реалізації інноваційних проєктів	97,500	1,458	0,090
Заходи податкової політики: пільгове оподаткування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, які активно займаються інноваційною діяльністю і виробляють конкурентоспроможні товари та послуги	92,083	1,958	0,085
Наявність сучасної нормативно-правової бази, що регулює сферу венчурного інвестування	87,917	2,750	0,081
Низькі відсоткові ставки за довгостроковими кредитами банків	74,167	6,917	0,069
Значний вибір потенційно привабливих для інвесторів інноваційних проєктів	72,917	7,042	0,068
Висока активність інвестиційної діяльності комерційних банків	72,083	8,375	0,067
Розвиненість національного страхового та фондового ринку	70,750	8,458	0,068
Ефективність політики щодо стимулювання інвестицій, які спрямовуються у сферу агропромислового виробництва	69,583	8,667	0,064
Розвиненість системи комерціалізації та захисту інтелектуальної власності	70,000	8,750	0,065
Наявність системи інформаційної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності	69,583	8,833	0,064
Розвиненість національного ринку інвестиційних ресурсів	67,917	9,958	0,063
Кадрове забезпечення інвестиційної діяльності та управління інноваційними проєктами	66,000	10,375	0,061
Розвиток конкуренції на національному ринку агропродовольчої продукції	66,250	10,417	0,061
Створення та розвиток територіальних інноваційних кластерів	64,250	11,083	0,059
Державна підтримка розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва	37,917	14,958	0,035

За результатами проведеного аналізу автором запропонований механізм підвищення рівня інвестування інноваційних проєктів підприємств та

об'єднань агропромислового виробництва, який поєднує наступні оціночні методи: договірний; метод мультиплікаторів; метод визначення внутрішньої норми прибутковості; венчурний метод; метод дисконтованого грошового потоку; метод порівнянних оцінок. Зазначені методи визначають відповідні процедури оцінки вартості суб'єкта економічних відносин чи проекту та формують інформаційну основу визначення частки інвестора в його функціонуванні чи реалізації.

Таблиця 2

Оцінка факторів стримування розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва

Фактори, що обмежують розвиток венчурного інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва	Середнє значення		
	балу M_i	рангу S_i	Ваги W_i
Недосконалість та нестабільність нормативно-правового регулювання інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва	94,583	12,750	0,099
Відсутність державної допомоги при інвестуванні інноваційних проектів	89,583	2,417	0,094
Відсутність гарантії інвесторам	82,917	3,792	0,087
Нестабільність податкового законодавства	83,750	3,917	0,088
Високі відсоткові ставки за довгостроковими банківськими кредитами	70,417	6,292	0,074
Незначний вибір перспективних та інвестиційно-привабливих проектів з високим рівнем інноваційного потенціалу	68,750	6,792	0,072
Низька активність інвестиційної діяльності комерційних банків	65,833	8,167	0,069
Недосконалість механізмів захисту прав інвесторів	62,083	8,667	0,065
Недостатній рівень розвитку страхового та фондового ринків	56,667	9,375	0,059
Відсутність прозорості й відкритості інформації у бізнесі	55,417	9,417	0,058
Недосконалість системи інформаційної підтримки ринку інновацій	53,750	9,417	0,056
Нерозвиненість інфраструктури ринку інвестиційних ресурсів	55,417	10,458	0,058
Недосконале кадрове забезпечення	41,250	12,792	0,043
Деформований характер конкурентних відносин підприємств та об'єднань агропромислового виробництва	41,250	12,875	0,043
Неефективність державної політики щодо реалізації кластерних проектів	35,833	13,875	0,037

Основними процедурами імплементації вказаного механізму є: 1) оцінка ризиків інвестування та параметрів оцінки грошового потоку; 2) оцінка дохідності проекту, термінів завершення та окупності; 3) розрахунок частки інвестора в фінансуванні проекту; 4) оптимізація розподілу залучених інвестиційних ресурсів; 5) коригування інвестиційної моделі з урахуванням інтересів інвестора.

У четвертому розділі «Механізми розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва» обґрунтовано механізм формування ринку інвестиційних ресурсів суб'єктів агропромислового виробництва, визначено прикладні підходи щодо здійснення інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, розроблено інтеграційні механізми розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва.

Досліджено способи та узагальнено практику державної участі у інвестуванні підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, що дозволило визначити її основні форми: створення державних інвестиційних фондів, зокрема, венчурних, надання грантів і субсидій, формування фондів спільного інвестування, надання інноваційних ваучерів, імплементація податкових преференцій, інформаційна підтримка інвестиційного процесу.

Вивчення світового досвіду інноваційно-інвестиційних процесів дозволяє виділити фактори їх розвитку, а саме: наявність науково-освітньої бази (сильного дослідницького сектору, розвиненість наукових шкіл, які ведуть безперервний цикл досліджень); зрілість фінансового ринку (розвиненість фінансових інститутів і ринків, страхового й пенсійного секторів, наявність фондового ринку); політична й макроекономічна стабільність (стабільний економічний ріст); стабільний попит з боку державного й приватного секторів на наукові дослідження й розробки; наявність вільних й «довгих» грошей в економіці.

Встановлено, що в Україні є об'єктивні передумови для розвитку ефективного інвестування інноваційних проектів: 1. Державні заходи повинні бути спрямовані на ліквідацію недостачі коштів, що є наслідком недоліків фінансової системи. 2. При розробці фінансових заходів варто враховувати характер і ступінь інвестиційних пільг. 3. Заходи підтримки інвестування повинні стимулювати інвестиції приватного сектора й створювати комерційно активний ринок. 4. До управління програмами державної підтримки повинен бути допущений приватний сектор. 5. Потенційні інвестори повинні знати про існування програм підтримки.

Для підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва необхідна державна підтримка в організації діяльності венчурних фондів, яка повинна передбачати систему виявлення та комерціалізації інноваційного ресурсу. Тобто необхідно створювати систему фінансування інноваційно-орієнтованого інвестиційного процесу в цілому, яка б виступала складовою частиною господарського механізму і розвивалась відповідно до потреб виробництва. В роботі запропоновано механізм державної підтримки інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, який спрямований на їх інноваційний розвиток (рис. 5).

Першочерговими завданнями механізму державного стимулювання інноваційної діяльності підприємств агропромислового виробництва є

створення системи спеціальних фондів державного фінансування науково-технічних програм та інновацій, розробка механізму залучення вітчизняних інвесторів в інноваційні проекти підприємств, визначення участі держави у покритті інноваційних ризиків високотехнологічних підприємств та формуванні венчурного капіталу, створення галузевих, регіональних і тематичних фондів інноваційного розвитку.

За результатами систематизації форм державно-приватного партнерства виділено їх сутнісні особливості залежно від відповідальності партнерів та рівня фінансових ризиків. Установлено перспективність застосування концесійних угод для реформування діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Виконаний SWOT-аналіз концесій з позицій концесіонера та концесіодавця свідчить про доцільність забезпечення з боку держави сприятливих умов для виконання положень договору концесій його учасниками.

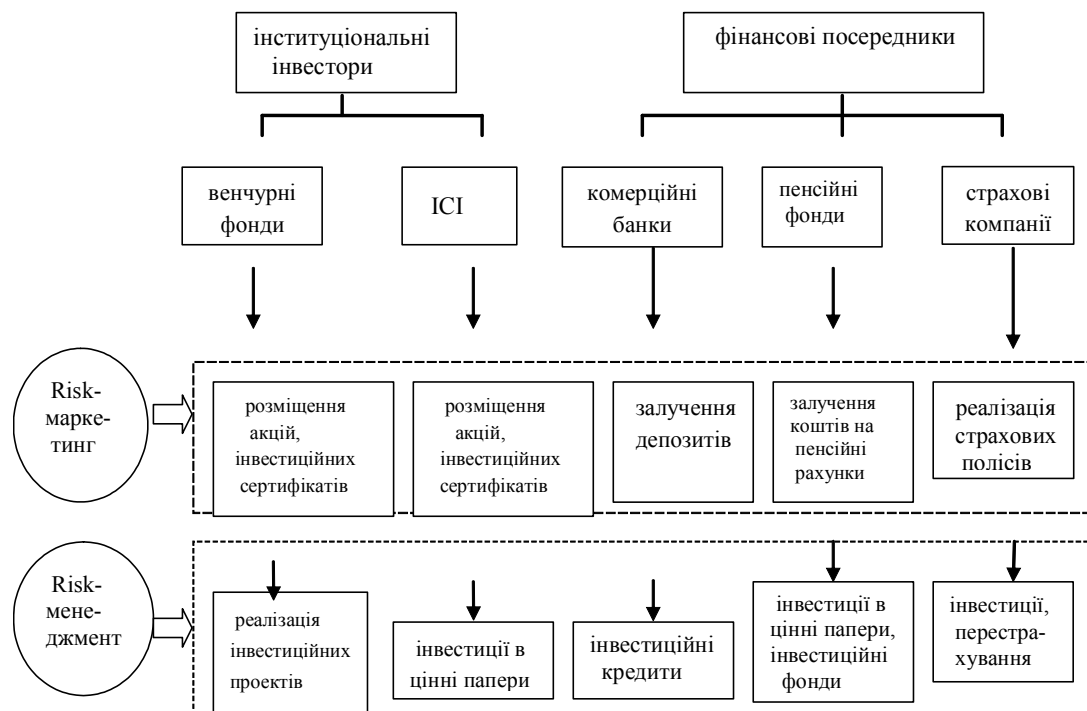

Рис. 5. Архітектура механізму державної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва

У дисертаційній роботі запропоновано етапи реалізації партнерських відносин між інститутами спільного інвестування та державою в ході реалізації проектів підприємств агропромислового виробництва заснованих на концесійних засадах. На першому етапі проводиться оголошення концесійного конкурсу, в якому претендентом-концесіонером виступає консорціум венчурних інститутів спільного інвестування. З огляду на

можливість консолідації та надання значних обсягів інвестиційних ресурсів консорціум обрано як форму об'єднання, яка має суттєві переваги в отриманні об'єкта у концесію. На другому етапі здійснюється визначення інтегрального показника консорціуму та відповідно до його значення проводиться випуск програмно-цільових облігацій. Доведена доцільність використання даного фінансового інструменту у зв'язку з можливістю задоволення конкурентних умов для участі інвесторів. Третій етап полягає в інвестуванні акумульованих та залучених фінансових ресурсів в діяльність підприємства чи об'єднання агропромислового виробництва.

Інвестор на ринку цінних паперів – фізична або юридична особа, яка купує цінні папери від свого імені та за свій рахунок з метою одержання доходу чи збільшення вартості цінних паперів або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до чинного законодавства. На ринку цінних паперів інвесторів поділяють на індивідуальних та інституційних. У розвинених країнах інституціональні інвестори є основною категорією на фондовому ринку. Серед них найбільш активними є пайові та корпоративні інвестиційні фонди, крім того інвестиційною діяльністю займаються інші фінансові посередники, зокрема комерційні банки, пенсійні фонди, страхові компанії. Умовно механізм інвестиційної діяльності інституціональних інвесторів та фінансових посередників зображено на рис. 6.

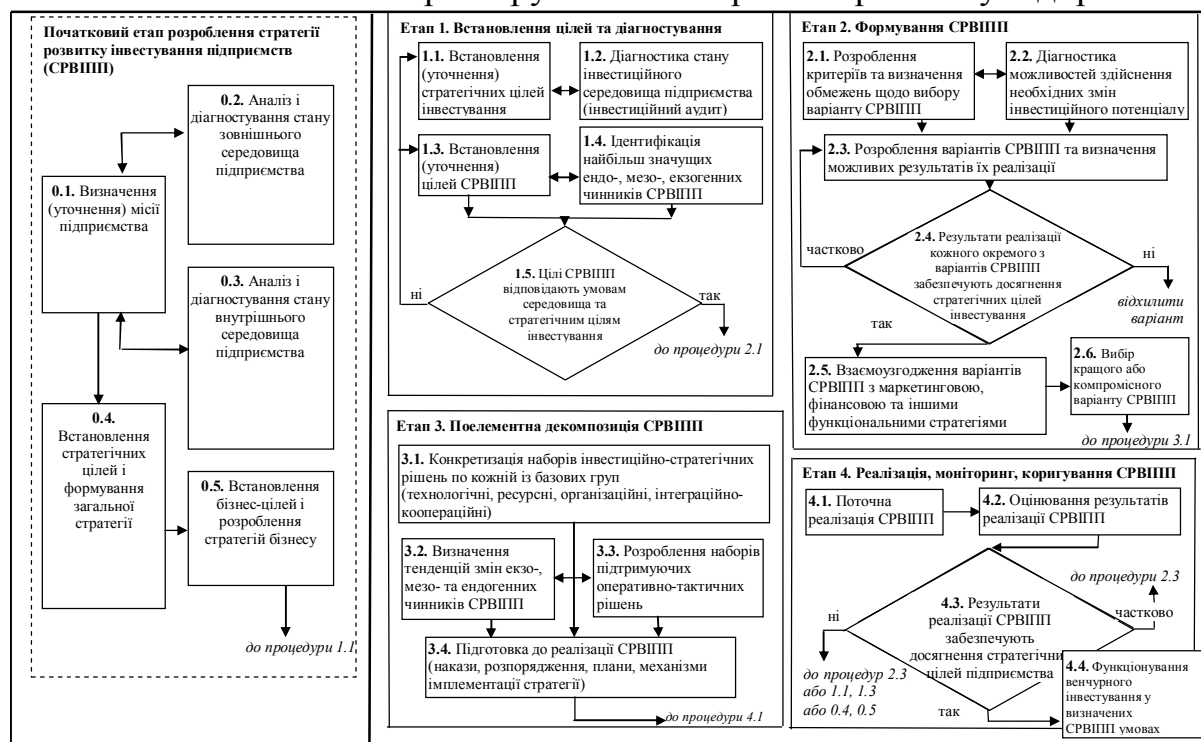
Рис. 6. Механізм інвестиційної діяльності інституціональних інвесторів та фінансових посередників

Формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо захисту інвесторів, залучення інвестиційних капіталів і технологій (ноу-хау),

розвиток та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних, вільний обіг акцій на вторинному ринку цінних паперів, сприяння адаптації національного фондового ринку до міжнародних стандартів є інструментом активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

У п'ятому розділі «Стратегічне управління розвитком інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва» обґрунтовано напрями розвитку інститутів спільного та венчурного інвестування суб'єктів агробізнесу, окреслено інструментальне супроводження стратегічного та ризик-менеджменту інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності суб'єктів агропромислового виробництва, сформовано підходи та прийоми планування, імплементації та оцінки стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

Набуті наукові результати утворили фундамент для розроблення моделі процесу формування та реалізації стратегії розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва (рис. 7) і визначення тих проблемних питань теоретико-методологічного та науково-прикладного характеру, які вимагають негайного вирішення – це систематизація чинників стратегії розвитку; формування системи принципів її розроблення; визначення методологічних засад типологізації стратегій підприємств; науково-концептуальне узагальнення досвіду діяльності підприємств в умовах інформаційно-індустріальної економіки та визначення характеру новітніх стратегій розвитку підприємств.

Рис. 7. Модель процесу формування та реалізації стратегії розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва

У роботі обґрунтовано та рекомендовано для підвищення ефективності реалізації стратегії розвитку інвестування підприємств агропромислового виробництва здійснювати управління ризиками на основі системи ризик-контролінгу. Контролінг є концепцією управлінської діяльності, за якої формується інформаційно-аналітична база для постійного контролювання етапів реалізації стратегії розвитку, розроблення заходів для усунення можливих збоїв та відхилень у процесах реалізації проектів, оцінка ефективності таких заходів та їх постійне удосконалення. Під ризик-контролінгом інноваційно-інвестиційної діяльності запропоновано розуміти аналітичну систему оцінювання ризиків венчурних проектів, яка передбачає оптимізацію управлінської діяльності для підвищення якості рішень у сфері інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Основними завданнями ризик-контролінгу є перевірка достовірності прогнозованих показників ризиків проекту і розроблення заходів щодо ефективного управління ризиками.

Застосована в дослідженні типологія стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств та об'єднань агропромислового виробництва сформована на основі зміни критеріїв виділення типів стратегій. При цьому основним принципом вибору критеріїв ідентифікації стратегій стало доповнення ознак об'єктної орієнтації розміщення інвестицій, функціональними критеріями, які характеризують напрям отримання конкурентних переваг, що отримуються підприємством за рахунок впровадження інновацій. Було ідентифіковано характер взаємозв'язку між процесами формування та реалізації конкурентних переваг підприємств агропромислового виробництва з процесами провадження їх інноваційно-інвестиційної діяльності через призму підвищення економічної ефективності діяльності. В результаті були визначені такі типи функціональних стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку, а саме: стратегії зниження витрат за рахунок техніко-технологічних інновацій, стратегії зниження витрат за рахунок зростання масштабів виробництва, стратегії зниження витрат за рахунок збільшення розмірів підприємств, стратегії підвищення цін за рахунок зміни позиції в каналі розподілу, стратегії збільшення доходів за рахунок диверсифікації виробництва, стратегії збільшення доходів за рахунок диференціації виробництва. Перелік виділених стратегій демонструє характер та функціональне призначення конкурентних переваг підприємства, що формуються в процесі впровадження інновацій.

На основі вивчення практичного досвіду доведено високу результативність інтеграційних процесів вертикального характеру. Вертикальні інтегровані структури автоматично функціонуватимуть на більш високих рівнях маркетингової інфраструктури ринків продовольства та аграрної сировини через можливість формування суттєвих обсягів стандартної продукції, що надасть їм змогу суттєво підвищувати рівень економічної ефективності діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва та бути більш привабливими, як носії об'єктів

інвестування, для всіх категорій інвесторів.

Вибір тієї чи іншої стратегії відбувається на основі оцінки рівня розвитку економічного потенціалу підприємства, зокрема, його інвестиційної компоненти з огляду на доступність застосування конкретних наборів інноваційних рішень та стійкості перспективних конкурентних переваг, а також оцінки очікуваного підвищення рівня економічної ефективності діяльності. При цьому саме підвищення рівня економічної ефективності діяльності, як об'єктивна основа окупності інвестицій, є головним критерієм вибору стратегії управління інноваційно-інвестиційним розвитком суб'єкта економічних відносин та подальшого корегування застосованих стратегій.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми забезпечення інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Це дало змогу сформулювати висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру.

1. В дослідженні обґрунтовано концептуальні положення генерування та імплементації стратегії розвитку підприємства, які передбачають розгляд інноваційної та інвестиційної стратегій в якості складових загальної стратегії підприємства. При цьому в межах реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку вказані стратегії мають бути підпорядковані загальнокорпоративній стратегії та (або) бізнес-стратегії розвитку підприємства або об'єднання. Крім того, дослідження довели необхідність їх інструментального узгодження з фінансовою, маркетинговою та іншими функціональними стратегіями підприємства. В свою чергу, набір стратегічних рішень при їх імплементації має охоплювати технологічні, ресурсні, організаційні та інші аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Системне залучення вказаних засобів та інструментів має на меті створення конкурентних переваг, стабілізацію розвитку підприємства та підвищення економічної ефективності його основної діяльності. Критичний аналіз наукових позицій щодо проблематики інноваційно-інвестиційного розвитку дозволило розвинути наукове тлумачення сутності дефініції «інноваційна орієнтація інвестиційної діяльності» шляхом розгляду результатів інвестиційної діяльності в ракурсі створення конкурентних переваг, які мають інноваційний характер, та підвищення економічної ефективності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Доведено, що саме інноваційною орієнтацією має характеризуватися інвестиційна діяльність підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

2. Обґрунтовано концептуальні засади оцінки та вимірювання ризиків, а також розроблено алгоритм управління ризиками у напрямі підвищення ефективності реалізації стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва. При цьому запропоновано процедури класифікації ризиків інвестиційної діяльності та ідентифікації

ризикоутворюючих факторів, оцінки ризиків авансування капіталу, розробки карт ризиків, розробки заходів з мінімізації наслідків від настання ризиків, моніторингу ризиків, внесення змін до стратегії. Окреслені принципи та підходи дозволили розвинути методичні підходи до оцінки ризиків інвестиційної діяльності за сформованими групами ризиків, сферами їх виникнення та етапами реалізації проектів. Останнє суттєво полегшує отримання інформації для прийняття рішення щодо доцільності участі у проекті та заходів із захисту від можливих фінансових втрат, а також створює методичну основу вибору інноваційних проектів для подальшого інвестування.

3. Вивчення питань інструментального супроводження стратегічного та ризик-менеджменту інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва дозволило обґрунтувати відповідні організаційно-управлінські процедури. В основу вказаних процедур покладено модель інноваційно-інвестиційної діяльності, яка ідентифікує прямі та зворотні зв'язки. Вказане покликане сприяти комплексному обґрунтуванню змін параметрів розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності для забезпечення ефективного функціонування підприємств.

4. Обґрунтовано засади організації управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств та об'єднань агропромислового виробництва шляхом формалізації процедур генерування інноваційно-орієнтованих інвестиційних стратегій. В послідовність етапів формування вказаних стратегій інтегрована можливість корекції стратегічних напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства з огляду на дотримання критеріїв ефективності, адекватності стратегій ресурсному потенціалу підприємства, створення конкурентних переваг за рахунок впровадження інновацій. Застосування вказаних критеріїв дозволяє раціонально виконувати процедури ревізії стратегій в процесі здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

5. Синтез методологічних підходів до дослідження потенційних можливостей підприємств та об'єднань агропромислового виробництва дозволив автору сформулювати архітектуру системи інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва в частині виокремлення та характеристики її основних елементів, ефективного функціонування яких в єдиній системі сприятиме досягненню поставлених цілей інноваційного розвитку переробних підприємств. Зокрема, виділені такі підсистеми: підсистема забезпечення (нормативно-правове забезпечення; фінансове; інституціональне; інформаційне забезпечення) та підсистема регулювання (державне регулювання та ринкове саморегулювання). Це дало можливість визначити основні шляхи ефективного використання інвестиційних ресурсів в контексті стимулювання покращення інноваційних результатів діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва.

6. На основі вивчення практичного досвіду доведено високу результативність інтеграційних процесів вертикального характеру. Вертикальні інтегровані структури автоматично функціонуватимуть на більш високих рівнях маркетингової інфраструктури ринків продовольства та аграрної сировини через можливість формування суттєвих обсягів стандартної продукції, що надасть їм змогу суттєво підвищувати рівень економічної ефективності діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва та бути більш привабливими, як носії об'єктів інвестування, для всіх категорій інвесторів. Відповідно, обґрунтовані механізми взаємодії інститутів спільного інвестування та держави в рамках реалізації інноваційних проектів підприємств та об'єднань з метою активізації процесів створення горизонтально- та вертикально-інтегрованих структур агропромислового виробництва.

7. Здійснена систематизація теоретичних підходів до розуміння природи, змісту та сутності вихідних понять сформувала необхідне підґрунтя для авторського трактування низки ключових, у межах цього дослідження, категорій і понять, серед яких: 1) система інвестування підприємств агропромислового виробництва – це цілісна, впорядкована сукупність підсистем, взаємопов'язаних етапів, методів і засобів, заходів економічного та організаційного характеру, що направлені на інвестиційне забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку цих підприємств; 2) державна підтримка інноваційно-інвестиційного розвитку – це складова системи управління економікою підприємств, що об'єднує сукупність заходів держави щодо організації процесу інвестування, відповідно до основних напрямів державної політики, у сфері інноваційної діяльності підприємств; 3) стратегія розвитку інвестування переробних підприємств – це одна з функціональних стратегій підприємства, що представляє собою комплекс взаємозв'язаних рішень щодо того, як з технологічної, економічної, організаційної та ресурсної точок зору має бути організована нова або впорядкована наявна інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства з метою досягнення ним стійких конкурентних переваг.

8. Обґрунтованість теоретико-концептуальних засад дозволила автору довести методологічно важливі положення щодо ідентифікації об'єктивних вимог до передумов побудови ефективного механізму інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, що передбачає врахування наступних етапів: збір та систематизація вихідних даних; оцінка інноваційних проектів на підставі розрахунку показників комерційної ефективності; визначення узагальнюючого рівня ефективності інноваційного проекту; проведення багатовимірного порівняльного аналізу і відбору найбільш пріоритетних інноваційних проектів на основі його економічних та інших результатів; впровадження найбільш пріоритетного технологічного нововведення в діяльності підприємства.

9. В дослідженні виконано факторний аналіз розвитку інвестиційної

діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Його результати дозволили виокремити ті фактори, які найбільше стимулюють процеси залучення інвестицій в інноваційні виробничі, управлінські та комерційні рішення, чи, навпаки, заважають цьому процесу. В результаті встановлено виключне значення інституційних та регуляторних заходів держави щодо створення сприятливого інвестиційного клімату.

10. Встановлено, що для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва необхідно вжити комплекс заходів: удосконалити законодавство з регулювання інвестиційних процесів та розробити стратегію розвитку інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, у якій значну увагу та контроль приділити формуванню та забезпеченню реалізації єдиної державної політики щодо захисту інвесторів, залучення інвестиційних технологій, розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних; переглянути та запровадити схеми податкового стимулювання інноваційної діяльності та запровадити фінансові стимули для інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств; розвивати інноваційну інфраструктуру, важливими елементами якої є технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферту технологій, венчурні фонди та коучинг-центри; створювати необхідні умови для управління ризиками інвестування.

11. У дисертаційній роботі запропоновано етапи реалізації партнерських відносин між інститутами спільного інвестування та державою в ході реалізації проектів підприємств агропромислового виробництва заснованих на концесійних засадах. На першому етапі проводиться оголошення концесійного конкурсу, в якому претендентом-концесіонером виступає консорціум венчурних інститутів спільного інвестування. З огляду на можливість консолідації та надання значних обсягів інвестиційних ресурсів консорціум обрано як форму об'єднання, яка має суттєві переваги в отриманні об'єкта у концесію. На другому етапі здійснюється визначення інтегрального показника консорціуму та відповідно до його значення проводиться випуск програмно-цільових облігацій. Доведена доцільність використання даного фінансового інструменту у зв'язку з можливістю задоволення конкурентних умов для участі інвесторів. Третій етап полягає в інвестуванні акумульованих та залучених фінансових ресурсів в діяльність підприємства чи об'єднання агропромислового виробництва.

12. У роботі обґрунтовано та рекомендовано для підвищення ефективності реалізації стратегії розвитку інвестування підприємств агропромислового виробництва здійснювати управління ризиками на основі системи ризик-контролінгу. Контролінг є концепцією управлінської діяльності, за якої формується інформаційно-аналітична база для постійного контролювання етапів реалізації стратегії розвитку, розроблення заходів для усунення можливих збоїв та відхилень у процесах реалізації проектів, оцінка ефективності таких заходів та їх постійне удосконалення. Під ризик-контролінгом інноваційно-інвестиційної діяльності запропоновано розуміти

аналітичну систему оцінювання ризиків венчурних проектів, яка передбачає оптимізацію управлінської діяльності для підвищення якості рішень у сфері інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Основними завданнями ризик-контролінгу є перевірка достовірності прогнозованих показників ризиків проекту і розроблення заходів щодо ефективного управління ризиками.

13. Вибір тієї чи іншої стратегії відбувається на основі оцінки рівня розвитку економічного потенціалу підприємства, зокрема, його інвестиційної компоненти з огляду на доступність застосування конкретних наборів інноваційних рішень та стійкості перспективних конкурентних переваг, а також оцінки очікуваного підвищення рівня економічної ефективності діяльності. При цьому саме підвищення рівня економічної ефективності діяльності, як об'єктивна основа окупності інвестицій, є головним критерієм вибору стратегії управління інноваційно-інвестиційним розвитком суб'єкта економічних відносин та подальшого корегування застосованих стратегій.

14. Визначення чинників становлення, функціонування та розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва дозволило ідентифікувати такі тенденції: 1) на ринку інвестиційних ресурсів для проектів в сфері агропромислового виробництва відчувається їх дефіцит; 2) рівень розвитку, підготовленості та сприйняття інвестицій об'єктами інвестування потребує суттєвих змін; 3) вітчизняні інноваційні розробки для агропромислового виробництва характеризуються низьким рівнем комерціалізації, більш того, часто є більш затребуваними на зарубіжних ринках інновацій, аніж на вітчизняному; 4) здійснення інституційного впливу на інвестиційні процеси не сприяє посиленню захисту економічних інтересів інвесторів.

15. Для підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва необхідна державна підтримка в організації діяльності венчурних фондів, яка повинна передбачати систему виявлення та комерціалізації інноваційного ресурсу. Тобто необхідно створювати систему фінансування інноваційно-орієнтованого інвестиційного процесу в цілому, яка б виступала складовою частиною господарського механізму і розвивалась відповідно до потреб виробництва. В роботі запропоновано механізм державної підтримки інвестування підприємств та об'єднань агропромислового виробництва, який спрямований на їх інноваційний розвиток.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Рижикова Н.І. Формування інвестиційного клімату та ефективність діяльності на ринку венчурного інвестування / Н.І. Рижикова // Інноваційні, фінансові технічні аспекти діяльності підприємств : монографія / за заг. ред. Л.М. Савчук, Maria Fic. – Дніпро : Пороги. – 2017. – С.218-240.

2. Рижикова Н.І. Аналітичне забезпечення інвестиційного менеджменту та ризику в діяльності венчурних компаній / Н.І. Рижикова // Науково-методичні основи розвитку обліково-аналітичної системи України в умовах глобалізації економіки : монографія / За заг. ред. Т.Г. Маренич. – Харків: Вид-во «Смугаста типографія», 2017. – С. 193-206.

3. Рижикова Н.І. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств та об'єднань агропромислового виробництва: стратегії, механізми та інструментарій: [монографія] / Н.І. Рижикова. – Харків: Вид-во «Смугаста типографія», 2017. – 321 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

4. Рижикова Н.І. Організаційна структура венчурного інституту та джерела утворення його капіталу / Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 12 (62). – Суми : СНАУ. – 2014. – С. 113-117.

5. Рижикова Н.І. Понятійний апарат досліджень інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 8 (65) . – Суми : СНАУ. – 2015. – С. 67-69.

6. Рижикова Н.І. Формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку венчурного інвестування / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 12 (66). – Суми : СНАУ. – 2015. – С. 100-110.

7. Рижикова Н.І. Орендний інструментарій формування інвестиційних ресурсів аграрних підприємств / Н.І. Рижикова, С.В. Руденко, О.В. Накісько // Український журнал прикладної економіки – Тернопіль, 2016. – Том 1. – Вип. 5. – С. 70-77. *(авторський внесок полягає в обґрунтуванні механізмів формування інвестиційних ресурсів)*

8. Рижикова Н.І. Формування інноваційно-інвестиційних параметрів розвитку аграрних підприємств / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 8 (69) . – Суми : СНАУ. – 2016. – С. 72-76.

9. Рижикова Н.І. Техніко-технологічні параметри модернізації малих і середніх підприємств в умовах трансформаційних змін / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 12 (70). – Суми : СНАУ. – 2016. – С. 45-50.

10. Рижикова Н.І. Інтеграційні механізми розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва / Н.І. Рижикова // Ефективна економіка. - Вип. 11. – 2016. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&=5517>

11. Рижикова Н.І. Європейський досвід реформування податкових

систем / Н.І. Рижикова // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Вип. 171. – Х.: ХНТУСГ, 2016. – С. 161-169.

12. Рижикова Н.І. Податкова політика України в умовах гармонізації податкового законодавства до вимог європейських стандартів / Н.І. Рижикова, Н.О. Бірченко // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Вип. 177. – Х.: ХНТУСГ, 2016. – С. 137-146. *(авторський внесок полягає в актуалізації питань захисту інтересів інвесторів)*

13. Рижикова Н.І. Шляхи узгодження правових норм України та європейського союзу в сфері оподаткування / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 5/2(47). – Суми : СНАУ. – 2016. — С. 11–16.

14. Рижикова Н.І. Венчурне інвестування в Україні: реалії та перспективи / Н.І. Рижикова // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – 2017. – Вип. 185. – С. 328-339.

15. Рижикова Н.І. Передумови формування ефективної моделі розвитку ринку інвестиційних ресурсів України / Н.І. Рижикова // Вісник ХНТУСГ – Харків: ХНТУСГ, 2017. – Вип. 182. – С. 237-246.

16. Рижикова Н.І. Стратегія використання венчурних інвестицій в українській моделі інвестиційно-інноваційного розвитку переробних підприємств / Н.І. Рижикова // Вісник ХНТУСГ – Харків: ХНТУСГ, 2017. – Вип. 188. – С. 149-162.

17. Рижикова Н.І. Генезис теорій конкуренції та прикладні засади їх імплементації в інноваційно-інвестиційному розвитку соціально-економічних систем / Н.І. Рижикова, Т.М. Квятко // Актуальні проблеми інноваційної економіки: науковий журнал – Харків: ХНТУСГ, 2017. – Вип. 4. – С. 45-54. *(авторський внесок полягає у визначенні сутності інноваційно-інвестиційного розвитку соціально-економічних систем)*

18. Рижикова Н.І. Інноваційно-інвестиційне забезпечення сталого розвитку сільських територій / Жмайлов В.М., Рижикова Н.І. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: [зб. наук. пр.] / ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України"; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2017. – Вип. 5 (127). – С. 75-79. *(авторський внесок полягає у визначенні критеріїв стабільності інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів економічних відносин)*

19. Рижикова Н.І. Перспективи використання в Україні зарубіжного досвіду участі держави у діяльності венчурних фондів / Н.І. Рижикова // Вісник СНАУ: Серія «Економіка та менеджмент» – Суми: СНАУ, 2017. – Вип. 4(71). – С. 46-50.

20. Рижикова Н.І. Окремі питання розвитку венчурного підприємництва в інноваційно-інвестиційній моделі розвитку / Рижикова Н.І. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: [зб. наук. пр.] / ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України";

редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2017. – Вип. 6(128). – С. 71-77.

21. Рижикова Н.І. Передумови та перспективи інноваційного розвитку агропромислового комплексу Харківської області / Рижикова Н.І. // Економіка та управління АПК. – Біла Церква, 2017. – Вип. 3. – С.212-217.

22. Рижикова Н.І. Механізм формування ринку венчурного інвестування переробних підприємств продовольчої сфери / Н.І. Рижикова // Вісник ХНТУСГ – Харків: ХНТУСГ, 2018. – Вип. 191. – С. 323-334.

23. Рижикова Н.І. Типологія форм та структури інвестицій в діяльності суб'єктів аграрного бізнесу / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 6 (72). – Суми : СНАУ. – 2017. – С. 135-139.

24. Рижикова Н.І. Інституційне забезпечення інноваційної орієнтації розвитку інвестиційної діяльності аграрних підприємств / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 8 (73). – Суми : СНАУ. – 2017. – С. 145-149.

25. Рижикова Н.І. Тенденції розвитку прогресивних форм інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу / Н.І. Рижикова // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 12 (74). – Суми : СНАУ. – 2017. – С. 135-139.

26. Рижикова Н.І. Стратегічне управління розвитком інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств / Н.І. Рижикова // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. Вип. 4. – Херсон, ХНТУ. – 2017. – С.156-160.

27. Рижикова Н.І. Вдосконалення емісійної складової діяльності банківської системи як фактора активізації інвестиційних процесів / М.М. Коваленко, Д.В. Зюзь, О.В. Накісько, С.В. Руденко, Н.І. Рижикова // Технологический аудит и резервы производства. – Полтавська державна аграрна академія: ПП «Технологічний Центр», 2018. – № 2/5(40). – С. 45-50. *(авторський внесок полягає у визначенні ступеня впливу банків на формування інвестиційних ресурсів підприємств)*

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та вітчизняних виданнях, внесених до наукометричних баз даних:

28. Рыжикова Н.И. Инвестиционные стратегии повышения конкурентоспособности аграрных предприятий / Н.И. Рыжикова, А.В. Мандыч // East European Scientific Journal Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. – 8(24). – Vol.1. – 2017. – pp. 66-70. *(авторський внесок полягає у обґрунтуванні типології інвестиційних стратегій)*

29. Ryzhikova N. The Current State of Development of Innovation in Ukraine. / Natalia Ryzhikova // Modern engineering and innovative technologies. - №4. - 2017. - pp.248-256

30. Рыжикова Н.И. Современные подходы к управлению инвестиционно-инновационной деятельностью аграрных предприятий в Украине / Н.И.Рыжикова // International Journal of Advanced Research. - № 8. – 2017. – PP. 456-459.

31. Ryzhikova N. Venture Investment Institutes for Agribusiness / Natalia Ryzhikova // International Agricultural Management. - Vol. 1, Issue 1 - 01/2017
Режим доступу: <http://ima.hswt.de/en/editions>.

32. Ryzhikova N. Mechanisms of Development of Innovation-Investment Activity of Agrarian Enterprises / Natalia Ryzhikova // Finance and Management, University of Warmia and Mazury in Olsztyn – #1. – 2018. – PP. 18-28.

33. Natalia Ryzhikova. Research into the process of multi-level management of enterprise production activities with taking risks into consideration / Vitalina Babenko, Nataliya Chebanova, Natalia Ryzhikova, Serhii Rudenko, Nataliia Birchenko // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. – No 3 (91). – Vol. 1. – 2018. – pp. 4-12. *(авторський внесок полягає в обґрунтуванні методології ризик-менеджменту в інвестиційній діяльності)*

В інших виданнях:

34. Рыжикова Н.И. Джерела утворення венчурного капіталу / Н.И. Рыжикова // Економічна кібернетика: аспекти становлення і розвитку електронної економіки : всеукраїнська науково-практична конференція : збірник наукових праць. – Дніпро: Пороги, 2017. – С. 173-176.

35. Рыжикова Н.И. Державне регулювання інвестиційного процесу в Україні / Н.И. Рыжикова // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи : VII міжнародна науково-практична конференція, 7 квітня 2017 р. : збірник наукових праць. – Харків: ХНТУСГ, 2017. – С. 63-66.

36. Рыжикова Н.И. Форми участі держави у венчурному бізнесі в індустріально розвинених країнах / Н.И. Рыжикова // Аграрна наука та освіта Поділля : міжнародна науково-практична конференція, 14-16 березня 2017 р. : збірник наукових праць. – Тернопіль: Крок, 2017. – С. 252-254.

37. Рыжикова Н.И. Стадії інвестування венчурного капіталу / Н.И. Рыжикова // Актуальні процеси економічного розвитку в сучасних умовах : II всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція : матеріали конференції. – Херсон, 2017. – С. 108-110.

38. Рыжикова Н.И. Категорії інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств // Актуальні проблеми розвитку сучасної науки : XII всеукраїнська науково-практична конференція : матеріали конференції. – Полтава, 2017. – С. 115-117.

39. Рыжикова Н.И. Організаційна структура типового венчурного інституту // Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: стан та перспективи : IV міжнародна науково-практична

конференція : збірник наукових праць. – Одеса, 2017. – С. 229-231.

40.Рижикова Н.І. Венчурне інвестування: визначення, сутність / Н.І. Рижикова // Маркетингові інновації в освіті, туризмі, готельно-ресторанній, харчовій індустрії та торгівлі : міжнародна науково-практична інтернет-конференція, присвячена 50-риччю заснування ХДУХТ, 3 жовтня 2017 р. : [тези доп.] / редкол.: О.І. Черевко [та ін.]. – Харків: ХДУХТ, 2017. – С. 309-311.

41.Рижикова Н.І. Формування моделі розвитку ринку інвестиційних ресурсів / Н.І. Рижикова // Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку : VI науково-практична конференція : матеріали конференції. – Харків: НФУ, 2017. – С. 123-125.

42.Рижикова Н.І. Регулювання міжнародної інвестиційної діяльності / Н.І. Рижикова // Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва : Міжнародна науково-практична конференція : матеріали конференції. – Харків: ХНАУ, 2017. – С. 169-171.

43.Рижикова Н.І. Стратегія державного регулювання інвестиційного ринку України / Н.І. Рижикова // Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки : IV Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція : матеріали конференції. – Полтава: ПНТУ, 2017. – С. 106-108.

44.Рижикова Н.І. Іноземні інвестиції в умовах інтеграції України до світової економіки / Н.І. Рижикова // Обліково-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку економіки : I Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція (14-15 березня 2018 р.) : матеріали конференції. – Дубляни: ЛНАУ, 2018. – С. 136-138.

45.Рижикова Н.І. Проблеми формування ефективного ринку венчурних інвестицій / Н.І. Рижикова // Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : IV Всеукраїнська науково-практична конференція (12-13 квітня 2018 р) : матеріали конференції. – Дніпро: НМетАУ, 2018. – С. 122-126

46.Рижикова Н.І. Чинники розвитку сфери інвестування і фондового ринку в Україні / Н.І. Рижикова // Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : IV Всеукраїнська науково-практична конференція (20 квітня 2018 р) : матеріали конференції. – Полтава: ПДАА, 2018. – С. 106-108.

47.Рижикова Н.І. Формування інвестиційного клімату в Україні / Н.І. Рижикова // Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні : II Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція (12 квітня 2018 р) : матеріали конференції. – Київ: КНУТД, 2018. – С. 106-108.

АНОТАЦІЯ

Рижикова Н. І. Інноваційно-орієнтований розвиток інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва: теорія, методологія, практика. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2018.

Дисертація присвячена вирішенню проблеми забезпечення інноваційно-орієнтованого розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Визначено і поглиблено понятійно-категоріальний апарат теорій економіки та управління підприємствами і теорії інноваційно-інвестиційного розвитку. Обґрунтовано сучасні наукові підходи до дослідження інвестиційних процесів в діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Окреслено принципи та особливості формування ринку інвестиційних ресурсів аграрної сфери. Ідентифіковано атрибути імплементації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Узагальнено теоретико-методологічні положення щодо формування механізму інвестування інноваційної діяльності підприємств агропромислового виробництва. Обґрунтовано типологію форм та структури інвестицій та архітектура механізмів інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. Ідентифіковано складові інституційного забезпечення інноваційної орієнтації розвитку інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Визначено сучасний стан та тенденції функціонування і розвитку ринку інвестиційних ресурсів агропромислового виробництва. Оцінено динаміку результатів та економічної ефективності інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Визначено тенденції розвитку прогресивних форм інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. Обґрунтовано механізм формування ринку інвестиційних ресурсів суб'єктів агропромислового виробництва. Визначено концептуальні засади інноваційної орієнтації інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Розкрито сутнісні характеристики та визначити напрями удосконалення інтеграційних механізмів розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва. Окреслено напрями розвитку інститутів спільного та венчурного інвестування суб'єктів агробізнесу. Визначено підходи щодо інструментального супроводження стратегічного та ризик-менеджменту інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності суб'єктів аграрної сфери. Обґрунтовано прогресивні стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Обґрунтовано концептуальні положення генерування та імплементації стратегії розвитку

підприємства, які передбачають розгляд інноваційної та інвестиційної стратегій в якості складових загальної стратегії підприємства, її підпорядкованість загальнокорпоративній та бізнес-стратегії підприємства або об'єднання та узгодження з фінансовою, маркетинговою та всіма іншими функціональними стратегіями підприємства, а також її конкретизацію в наборі стратегічних рішень, які охоплюють технологічний, ресурсний, організаційний та інші аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства з метою створення стійких конкурентних переваг. Сформовано концептуальну основу виміру та розроблено алгоритм управління ризиками у напрямі підвищення ефективності реалізації стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва на основі ідентифікації ризикоутворюючих факторів, оцінки ризиків авансування капіталу, розробки карт ризиків, розробки заходів з мінімізації наслідків від настання ризиків, моніторингу ризиків, внесення змін до стратегії, на основі якого запропоновані методичні підходи до оцінки ризиків інвестиційної діяльності за сформованими групами ризиків, сферами їх виникнення та етапами реалізації проектів, що в сукупності дає змогу потенційним партнерам або учасникам отримувати інформацію для прийняття рішення щодо доцільності участі у проекті та заходів із захисту від можливих фінансових втрат. Обґрунтовано процедури інструментального супроводження стратегічного та ризик-менеджменту інноваційно-орієнтованої інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва шляхом розроблення її моделі, яка, передбачає виокремлення науково обґрунтованих, взаємопов'язаних етапів і процедур з прямими та зворотними зв'язками, що сприятиме комплексному обґрунтуванню змін параметрів розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності для забезпечення ефективного функціонування підприємств.

Ключові слова: інвестиції, інновації, розвиток, підприємства та об'єднання агропромислового виробництва, стратегія розвитку, механізм управління.

АННОТАЦИЯ

Рыжикова Н.И. Инновационно-ориентированное развитие инвестиционной деятельности предприятий и объединений агропромышленного производства: теория, методология, практика. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена решению проблемы обеспечения

инновационно-ориентированного развития инвестиционной деятельности предприятий и объединений агропромышленного производства. Определены и углубленно понятийно-категориальный аппарат теории экономики и управления предприятиями и теории инновационно-инвестиционного развития. Обоснованно современные научные подходы к исследованию инвестиционных процессов в деятельности предприятий и объединений агропромышленного производства. Определены принципы и особенности формирования рынка инвестиционных ресурсов аграрной сферы. Идентифицировано атрибуты имплементации инвестиционно-инновационной модели развития предприятий и объединений агропромышленного производства. Обзор теоретико-методологические положения по формированию механизма инвестирования инновационной деятельности предприятий агропромышленного производства. Обоснованно типологию форм и структуры инвестиций и архитектура механизмов инновационно-инвестиционной деятельности субъектов аграрного бизнеса. Идентифицировано составляющие институционального обеспечения инновационной ориентации развития инвестиционной деятельности предприятий и объединений агропромышленного производства. Определено современное состояние и тенденции функционирования и развития рынка инвестиционных ресурсов агропромышленного производства. Оценены динамику результатов и экономической эффективности инвестиционной деятельности предприятий и объединений агропромышленного производства. Определены тенденции развития прогрессивных форм инвестиционной деятельности субъектов аграрного бизнеса. Обоснован механизм формирования рынка инвестиционных ресурсов субъектов агропромышленного производства. Определены концептуальные основы инновационной ориентации инвестиционной деятельности предприятий и объединений агропромышленного производства. Раскрыто сущностные характеристики и определить направления совершенствования интеграционных механизмов развития инновационно-инвестиционной деятельности предприятий агропромышленного производства. Определены направления развития институтов совместного и венчурного инвестирования субъектов агробизнеса. Определены подходы к инструментального сопровождения стратегического и риск-менеджмента инновационно-ориентированной инвестиционной деятельности субъектов аграрной сферы. Обоснованно прогрессивные стратегии инновационно-инвестиционной деятельности предприятий и объединений агропромышленного производства. Обоснованы концептуальные положения генерирования и имплементации стратегии развития предприятия, предусматривающих рассмотрение инновационной и инвестиционной стратегий в качестве составляющих общей стратегии предприятия, ее подчиненность общекорпоративных и бизнес-стратегии предприятия или объединения и согласования с финансовой, маркетинговой и всеми другими функциональными стратегиями предприятия, а также ее конкретизацию в наборе стратегических решений,

которые охватывают технологический, ресурсный, организационный и другие аспекты и инновационно-инвестиционной деятельности предприятия с целью создания устойчивых конкурентных преимуществ. Сформирована концептуальная основа измерения и разработан алгоритм управления рисками в направлении повышения эффективности реализации стратегий инновационно-инвестиционной деятельности предприятий агропромышленного производства на основе идентификации рискообразующих факторов, оценки рисков авансирования капитала, разработки карт рисков, разработки мероприятий по минимизации последствий от наступления рисков, мониторинга рисков, внесение изменений в стратегии, на основе которого предложены методические подходы к оценке рисков инвестиционной деятельности за формируемыми группами рисков, сферами их возникновения и этапами реализации проектов, в совокупности позволяет потенциальным партнерам или участникам получать информацию для принятия решения о целесообразности участия в проекте и мер по защите от возможных финансовых потерь. Обоснованы процедуры инструментального сопровождения стратегического и риск-менеджмента инновационно-ориентированной инвестиционной деятельности предприятий агропромышленного производства путем разработки ее модели, предусматривает выделение научно обоснованных, взаимосвязанных этапов и процедур с прямыми и обратными связями, что будет способствовать комплексному обоснованию изменений параметров развития инновационно-инвестиционной деятельности для обеспечения эффективного функционирования предприятий.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, развитие, предприятия и объединения агропромышленного производства, стратегия развития, механизм управления.

ANNOTATION

Ryshikova N. I. Innovative-Oriented Development of Investment Activity of Agro-Industrial Enterprises And Associations: Theory, Methodology, Practice. – Manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by kinds of economic activity). - Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2018.

The dissertation is devoted to solving the problem of provision of innovative-oriented development of investment activity of enterprises and associations of agro-industrial production. The conceptual and categorical apparatus of the theories of economics and enterprise management and the theory of innovation and investment development are determined and deepened. The modern scientific approaches to research of investment processes in activity of enterprises and associations of

agroindustrial production are substantiated. The principles and peculiarities of the formation of the market of investment resources of the agrarian sphere are outlined. The attributes of the implementation of the investment and innovation model of the development of enterprises and associations of agro-industrial production have been identified. The theoretical and methodological positions concerning formation of the mechanism of investment of innovation activity of agro-industrial enterprises are generalized. The typology of forms and structure of investments and the architecture of mechanisms of innovation and investment activity of subjects of agrarian business are substantiated. The components of institutional support of innovation orientation of investment activity of enterprises and associations of agro-industrial production were identified. The present state and trends of functioning and development of the market of investment resources of agro-industrial production are determined. The dynamics of results and economic efficiency of investment activity of enterprises and associations of agroindustrial production are estimated. The tendencies of development of progressive forms of investment activity of subjects of agrarian business are determined. The mechanism of formation of market of investment resources of subjects of agroindustrial production is substantiated. The conceptual foundations of innovative orientation of investment activity of enterprises and associations of agroindustrial production are determined. Essential characteristics and directions of improvement of integration mechanisms for the development of innovation and investment activity of agroindustrial enterprises are determined. The directions of development of institutes of joint and venture investment of agribusiness subjects are outlined. The approaches to instrumental support of strategic and risk-management of innovative-oriented investment activity of subjects of agrarian sphere are determined. The progressive strategies of innovation and investment activity of enterprises and associations of agro-industrial production are substantiated. The conceptual provisions of the generation and implementation of the enterprise development strategy are considered, which include consideration of innovation and investment strategies as part of the overall strategy of the enterprise, its subordination to the corporate and business strategy of the enterprise or association and coordination with financial, marketing and all other functional strategies of the enterprise, and as well as its specification in a set of strategic decisions that cover technological, resource, organizational and other aspects and innovative investment of the company in order to create sustainable competitive advantage. The conceptual basis of measurement was formulated and the risk management algorithm was developed in order to increase the efficiency of implementation of the strategies of innovation and investment activity of agroindustrial enterprises based on identifying risk factors, assessing the risks of capital advance, developing risk maps, developing risk mitigation measures, risk monitoring, introducing changes in the strategy, on the basis of which the methodical approaches to risk assessment of investment activity for molded risk, areas of origin and stage of the project, all of which enables potential partners or participants to obtain information for a decision on the feasibility of participation in the project and measures to protect against possible

financial losses. The procedures of instrumental support of strategic and risk management of innovation-oriented investment activity of agroindustrial enterprises are substantiated by developing its model, which provides for the separation of scientifically substantiated, interrelated stages and procedures with direct and feedback links, which will facilitate a comprehensive substantiation of changes in development parameters innovation and investment activity to ensure the effective functioning of enterprises. The scientific positions on the formation of structural characteristics of the system of innovation orientation of investment activity of agricultural production enterprises due to its decomposition into the subsystem of provision (normative legal support, financial, institutional, information provision) and regulation (state regulation and market self-regulation), which are interconnected by the system-forming links with the further specification of directions and approaches to the course and development of investment processes. The scientific interpretation of the content of the concepts of the "system of investing in agro-industrial enterprises", "innovative orientation of investment activity", "innovation-oriented development of investment activity of enterprises" is developed, which allows to increase the level of scientific substantiation of the development of investing in agro-industrial enterprises and to specify its tasks. The conceptual approaches to the formation and implementation of the mechanism of increasing the efficiency of investing innovative projects of enterprises and associations of agroindustrial production, based on the use of a complex of evaluation methods (contractual, the method of multipliers, the method of determining the internal rate of return, the venture method, the method of discounted cash flow, the method of comparative assessments), and allow to determine both the current value of the enterprise and the planned profit, which provides an increase in financially reducing the risk of investing in innovative projects, expanding the ability to attract new sources of investment, and meeting the requirements of investors.

Keywords: investments, innovations, development, enterprises and associations of agro-industrial production, development strategy, management mechanism.

Підписано до друку 19 березня 2018 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 1,8 ум.-друк. арк.; 1,8 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 335

Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс»
Свідоцтво суб'єкта виробничої справи:
серія. ДК № 4666 від 18.12.2013 р.
61052, Україна, м. Харків, вул. Ярославська, 11
(057) 754-49-42

Надруковано у ТОВ «Смугаста типографія»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевського, 28а.

«Zebrine printing office» Ltd